

Brief 27¹

zondag 29 november 2021

Eerste zondag van Advent

Naam geven aan wat ik zoek

Zo omschreef een van mijn leraren het vak van preken en van pastoraat. Preek en pastoraat liggen in deze opvatting in elkaars verlengde en de omschrijving: 'woorden vinden voor wat ik zoek', passen daar wel bij. Ik denk daarbij aan een andere sensatie: dat het ergens (waar?) fysiek of mentaal vaag kriebelt of jeukt, of irriteert, of... ja wat? Je weet het niet precies en daarom weet je ook niet waar je het moet zoeken en als je het gevonden hebt, hoe je dat dan moet noemen. En als je er geen naam voor hebt, bestaat het dan wel?

Dat wij tegenwoordig doelgericht moeten leven, plannen maken en die ook nog in de tijd uitzetten en dan targets halen zoals dat heet, lijkt mij zowel in het bedrijfsleven, als ook in de kerk en in het persoonlijke leven dodelijk. Bij dat soort plannen is geen ruimte voor nadenken, ophouden met denken, verduren, een vraag uithouden en al helemaal niet voor creatieve invallen. Dat zijn maar dwaalsporen die tijd en dus geld kosten. Met het oog daarop is het wel eens goed om niet te beginnen met het zoeken naar antwoorden, maar eerst maar eens de vraag z'n werk te laten doen.

Advent is voor mij ook zo'n tijd: om naam te geven aan wat ik zoek. Of liever nog: naam te ontvangen voor een vage onrust in mij. Of is het pijn? Verlangen misschien? Volgens de kerkelijke traditie is Advent een tijd van hopen op wat komen gaat, of een tijd van in blijde verwachting zijn. Waarvan? Van het koningschap van God dat met de komst van het menskind Jezus bij ons voet aan wal gezet zou hebben.

Wat zoeken wij? Waar verlangen wij naar?

Dietrich Bonhoeffer², een Duitse lutherse theoloog, die in de Duitse kerk onder het juk van het Derde Rijk als een van de weinigen verzet bood, geeft naam aan wat ik zoek en dat is wat anders dan een antwoord op mijn vragen. Hij was ervan overtuigd dat geweld beantwoord met geweld geen oplossing biedt, integendeel; dat is letterlijk de dood in de pot. Toen tot hem doordring welke wereldwijde ramp er gaande was, koos hij tenslotte toch voor geweld, of beter: hij koos niet, hij moest. Hij deed mee aan de voorbereiding op een aanslag op het leven van Hitler. Die aanslag mislukte en Dietrich werd opgepakt.

In april 1945, toen de Russen vanuit het oosten op het punt stonden, Duitsland te bevrijden, gaf de führer opdracht tot de executie door ophanging. Op zijn bewakers in de gevangenis heeft hij grote indruk gemaakt door zijn levenshouding, ook in de gevangenis met de bijna zekere wetenschap dat hij die niet levend zou verlaten. Volgens één van zijn bewakers zou hij op weg naar de strop hebben gezegd: "Dit is niet het einde, maar een nieuw begin".

Tijdens zijn gevangenschap beleefde hij de kerkelijke feesten intens en hij schreef daarover, in brieven en in onaffe gedachten, die je zou kunnen scharen onder de noemer verzetstheologie zou kunnen noemen en verzet ging bij hem altijd samen met overgave. Iets om over na te denken.

Aan het begin van het kerkelijk jaar '44/'45 schreef hij in zijn cel:

Nu is het Advent, de tijd van het jaar waaraan wij zoveel mooie gemeenschappelijke herinneringen hebben. Een gevangenscel is overigens heel goed te vergelijken met de adventssituatie; je wacht, je

¹ ook te vinden op www.pkn-mantgum.nl

² https://nl.wikipedia.org/wiki/Dietrich_Bonhoeffer

hoopt, je doet dit en je doet dat- eigenlijk allemaal onbelangrijke dingen- maar de deur is gesloten en kan alleen van buitenaf worden opengedaan.

Die woorden treffen mij in een tijd waarin alles anders is dan toen. Er is geen oorlog, wij zitten niet in de gevangenis, maar ... ja, wat maar? Onze bewegingsvrijheid is wel beperkt, veel mag er niet, er is een onbestemd gevoel waarvoor wij niet altijd een naam hebben. Misschien is dat wel het lastige van deze tijd: we mogen niet mopperen: we hebben genoeg te eten en eenzaamheid kun je ook een beetje ondervangen met beeldbellen met vrienden en spelletjes kun je ook op je smartphone doen, en toch en toch.

Koningschap van God: wat is dat? Misschien is het wel zo dichtbij als dat waarvoor we nu een naam zoeken als we proberen te zeggen wat we missen: mensen om ons heen, een knuffel, vrijheid, het goed hebben samen, geen angst om mensen te besmetten of besmet te worden.

Advent in 1944 betekende voor Dietytrich Bonhoeffer in zijn situatie: gevangen zijn, hopen, niet over een sleutel beschikken om de deur van jouw gevangenis van binnen te openen en wachten totdat iemand jou komt verlossen.

*Witte zwanen, zwarte zwanen!
Wie gaat er mee naar Engelland varen?
Engelland is gesloten
De sleutel is gebroken
Is er dan geen timmerman
Die de sleutel maken kan?
Laat doorgaan, laat doorgaan
Wie achter is moet voorgaan!*

Waar gaat dat raadselachtige liedje over? Ik heb altijd gedacht dat wij hiermee werden uitgenodigd om de zee over te steken om naar het land van koningin Elisabeth te varen, maar ik heb een l gemist.

Het gaat daar over het land van de engelen, het rijk van God, waar mensen waardig leven mogen en in vrijheid samenleven.

De sleutel is gebroken, wij kunnen de deur van onze gevangenis zelf niet openen.

Is er dan geen timmerman die de sleutel maken kan?

Jezus, mensenkind, van zijn vader het brak van timmeren geleerd, Immanuël, God met ons; hij repareert ook sleutels. Hij is gekomen en hij komt om ons te bevrijden uit onze gevangenis.

*En ik hoorde een stem:
God is bij de mensen
en hij zal bij hen wonen
en zij zullen van hem
en hij zelf zal bij hen zijn;
en elke traan zal hij uit hun ogen drogen
en de dood is er niet meer,
geen rouw, geen rouwbeklag
geen zware lasten³ .*

Willemien Keuning

Doe als God: wordt mens!,

uit het Christmas Alert van de Palestijnse kerken, ieder jaar in Advent gepubliceerd en vanuit het ghetto van Bethlehem verspreid over de hele wereld, in Nederlandse vertaling te vinden op <https://kairos-sabeel.nl/wp-content/uploads/2020/11/Christmas-Alert-2020-NL-1.pdf>

